

VJERSKE ZAJEDNICE I VJEROISPOVIJESTI NA KOPRIVNIČKOM PODRUČJU

Današnja konstelacija vjerskih zajednica i vjeroispovijesti na području grada Koprivnice i koprivničke općine korijene ima u mnogo stoljeća dalekoj prošlosti. Od davnina povoljni položaj Koprivnice na križištu putova i gospodarski atraktivnom prostoru utjecao je na doticaje i miješanja nekoliko kultura - autohtono slavenske, ugarske, germanske a i drugih, koje su posredno ili neposredno utjecale na oblikovanje vjerskog mozaika koprivničkog kraja. Presudan značaj na ovo oblikovanje imala su, međutim, povijesna zbivanja u 16. i 17. st. koja, s jedne strane određuje širi evropski kontekst društvenih i političkih odnosa novog vijeka s građanskom klasom u usponu, a s druge strane turska osvajanja koja su potakla veliki val migracija. Migracije su naime, utjecale na promjene u etničkom a povezano s time i u religioznom sastavu stanovništva i u ovom dijelu Hrvatske, koji se u općim okvirima održao do danas.

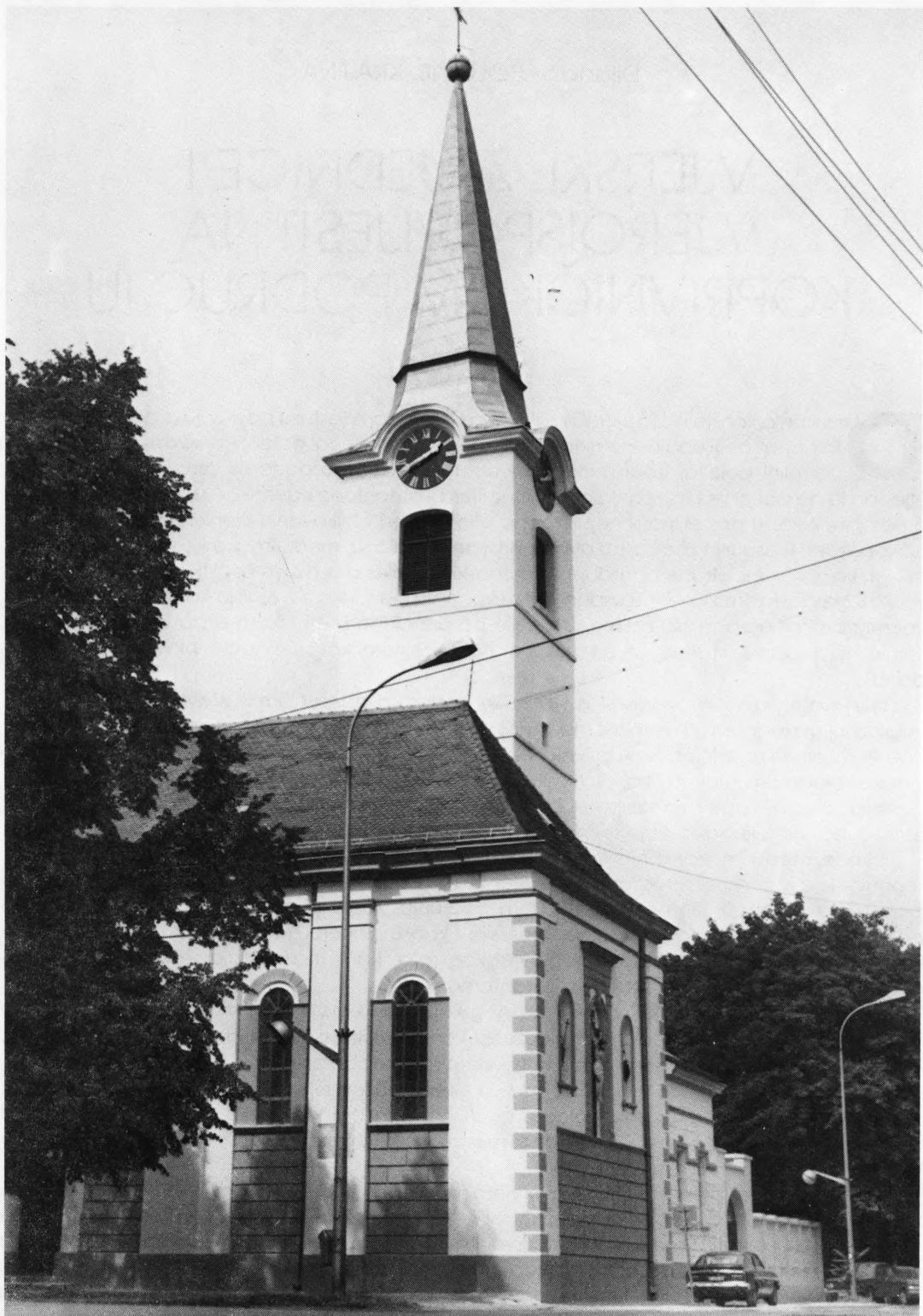
Iako nam najnoviji ovogodišnji statistički podaci o današnjem sastavu stanovništva po religioznoj pripadnosti u ovom momentu još ne stoje na raspolaganju¹, moguće je identificirati nekoliko vjerskih zajednica na koprivničkom području. Uz višestoljetno u ovom kraju ukorijenjene vjerske zajednice rimokatolika, pravoslavaca i protestanata (evangelista), također na zajedničkoj podlozi kršćanstva od prije nekoliko desetljeća ovdje egzistiraju vjerske zajednice adventista i Jehovinih svjedoka, koje se, povijesno gledano, javljaju tek u prošlom stoljeću.

Ako se, međutim, današnja vjerska slika Koprivnice pokuša usporediti s onom predratnom², moguće je dijagnosticirati osiromašenje vjerske raznolikosti u dinamici pojavljivanja i nestajanja pojedinih vjeroispovijesti na koprivničkom području. To se prvenstveno odnosi na gotovo potpuno iščezavanje židovstva kao konfesije i kao etniciteta na koprivničkom prostoru, do kojeg je došlo u holokaustu drugog svjetskog rata, kao i na nestajanje starokatolicizma, grkokatolicizma i pojedinih struja protestantizma.

Razloge današnjeg relativno siromašnog koprivničkog vjerskog mozaika treba svakako tražiti i u četrdesetipetogodišnjem okruženju komunističke vlasti, koja je s jedne strane bila obilježena ustavno-pravnom slobodom vjeroispovijedanja, a s druge strane ideološko-političkom praksom koja je sputavala i destimulirala izražavanje religioznih potreba i osjećaja.

Marginalno u brojčanom pogledu, izvan crkvene organiziranosti i institucionaliziranosti svoju konfesiju ovdje još njeguju pripadnici muslimanske vjeroispovijesti, kao i malobrojni pripadnici nekih drugih vjerskih sekti ili sljedbi.

Prateći povijest prisutnosti pojedinih vjeroispovijesti na koprivničkom području, prvo treba istaći da je kršćanstvo³ kao zajedničko ishodište katolicizma, pravoslavlja i protestantizma (koja su se tokom povijesti u međusobnim crkvenim, teološkim, političkim i nacionalnim sukobima formirala kao tri njegova osnovna pravca) primljeno razmjerno brzo među Hrvatima koji su u 7. st. naselili ovaj prostor sjeverozapadne Hrvatske. U narednim stoljećima, sa sustavnijim pokrštavanjem Hrvata jača crkvena organizacija, a crkva je i ovdje odigrala značajnu ulogu

Župna crkva Sv. Nikole u Koprivnici

u kulturnom i nacionalnom razvoju od najstarijih vremena.

Prateći povijest prisutnosti pojedinih vjeroispovijesti na koprivničkom području, prvo treba istaći da je **kršćanstvo** kao zajedničko ishodište katolicizma, pravoslavlja i protestantizma (koje su se tokom povijesti u međusobnim crkvenim, teološkim, političkim i nacionalnim sukobima formirala kao tri nprgovna osnovna pravca) primljeno razmjerno brzo među Hrvatima koji su u sedmom stoljeću naselili ovaj prostor sjeverozapadne Hrvatske. U narednim stoljećima, sa sustavnijim pokrštavanjem Hrvata jača crkvena organizacija a crkva je i ovdje odigrala značajnu ulogu u kulturnom i nacionalnom razvoju od najstarijih vremena.

Naselivši se na političkoj i kulturnoj razmeđi koja je stoljećima odvajala grčki Istok od latinskog Zapada, slavenska plemena su nakon crkvenog raskola 1054. god.⁴ ostala podvojena na dvije konfesionalne svijesti, katoličku i pravoslavnu, koje će kroz povijest određivati i svijest o narodnoj pripadnosti. Panonski prostor koji su naselili Hrvati potpao je pod crkvenu jurisdikciju Rimske crkve, kao posljedica ranije dominacije zapadnog Rimskog Carstva na ovom području. **Rimokatolicizam** je do danas ostao dominantna konfesija, a rimokatolička crkva najjača crkvena organizacija i u ovom dijelu sjeverozapadne Hrvatske.

Usprkos razmjerno ranom pokrštavanju, posebna biskupija u sjevernoj Hrvatskoj osnovana je tek krajem 11. st. Između 1093. i 1095. godine ugarski kralj Ladislav utemeljio je Zagrebačku biskupiju. Biskupija je bila podijeljena u crkveno-upravna područja, tzv. arhiđakonate koji su se u približnoj prostornoj obuhvatnosti održali do danas. Tako područje koprivničke Podravine do danas pripada Komarničkom arhiđakonatu, koji se sastoji od koprivničkog, virovskog i đurđevačkog dekanata.

U razdoblju kasnog srednjeg vijeka, do turskih provala, na ovom prostoru postojalo je dvadesetak župnih središta s brojnim svećenicima, što govori o dobroj organizaciji Katoličke crkve, kao i njenom snažnom uporištu u narodu. Neka od župnih središta bila su značajnija trgovišta, a Koprivnica je uz to imala i status slobodnog kraljevskog grada.⁵

Najstariji podaci o mnogim tadašnjim župama i lokalitetima na kojima su se nalazile, sačuvani su tzv. kanonskim vizitacijama, odnosno izvještajima koje su nakon obilaska župa na svom arhiđakonatu podnosili arhiđakoni u Zagrebačkoj nadbiskupiji. Prvi sistematski popis župa Zagrebačke nadbiskupije potječe iz 1334. g., a drugi iz 1501. Iz njih je vidljivo da se raspored tadašnjih župa (s izuzetkom Gole i Legrada) održao na koprivničkom području do današnjih dana.

Popis župa iz Komarničkog arhiđakonata⁶ iz 1334. g. počinje sa crkvom Sv. Ladislava koja se nalazila na prostranom biskupskom posjedu Komarnica, po kome je ovaj arhiđakonatski dobio ime. U Koprivnici se spominju dvije crkve: Sv. Nikole i Sv. Mihajla. Crkva Sv. Nikole nalazila se tada u Miklinovcu, a uz crkvu Sv. Mihajla počeo se sredinom 14. st. razvijati "oppidium", trg, inače prostor na kojemu je još 1290. g. ban Gising podigao franjevcima samostan uz crkvu Majke Božje. Radi proširenja bedema pri jačem utvrđivanju Koprivnice za turskih provala, crkva Sv. Mihajla morala se porušiti, a župnik se iz nesigurnog Miklinovca uselio u napuštenu franjevačku crkvu unutar tvrđave, popravivši je i uredivši za župnu crkvu 1614. godine. Po povratku u Koprivnicu, tokom 17. stoljeća franjevci su uzalud pokušavali vratiti svoje staro svetište, no ono je sve do danas, ostalo u posjedu koprivničkih župnika.

Nakon koprivničkih župnih crkvi u kanonskim vizitacijama iz 1334. godine s koprivničkog se područja spominje pod nazivom "ecclesia sanctae Crucis de Razina" crkva Sv. Križa u Rasini. U popisu iz 1501. g. još se pominje u Rasinji crkva Sv. Marije, a obje su crkve stradale u turskim razaranjima. Rasinjska župa bila je sve do obnavljanja 1789. g. u sastavu župe Kuzminec, a današnja župna crkva izgrađena je 1790. godine.

Nakon provale Turaka pripadala je župi Kuzminec i župna crkva Sv. Ivana u obližnjoj Gorici ("ecclesia sancti Johannis de Hergorchia")

Župna crkva Kuzminec spominje se 1334. pod nazivom "ecclesia sanctorum Cosmae et Domiani", a današnja barokna crkva Sv. Kuzme i Damjana potječe s kraja 18. stoljeća.

U vizitacijama iz 1334. g. navodi se i "ecclesia sancti Martini de Kopyna", koja odgovara kapeli Sv. Martina u Zablatju, dok se župa "Emrykovec" (Imbrovec) spominje tek 1501. g. Današnja crkva Sv. Emerika (Imbre) potječe iz 18. st., a filijala joj je crkva Sv. Roka u Zablatju.

Pod nazivom "ecclesia beati Johannis de Cerovicha" krije se, pak današnja župa Koprivnički Ivanec sa crkvom Ivana Krstitelja koju su 1603. g. razorili Tataři. Današnja crkva posvećena istom patronu potječe iz polovice 18. st.

U vizitacijama iz 1334. g. spominje se i bivša župa Subotica pod nazivom "ecclesia beatae margarete de Sabaria". Ova župa je propala 1532. g. kada su Turci, prolazeći prema Koprivnici palili i uništavali sve na što su naišli. Subotica je tada pripojena župi Kuzminec, a od 1789. g. pripada župi Rasinja.

Župa Bregi, nekadašnji dio koprivničkog gradskog teritorija spominje se tek nakon razmjerno kasnog osnivanja 1790. godine, a zaštitnik joj je sv. Rok.

Osim ovih župa iz koprivničkog dekanata, spominju se u kanonskim vizitacijama i župe s koprivničkog područja koje se nalaze u virovskom dekanatu. Tako "ecclesia sancti Stephani regis circa Dravam" odgovara crkvi Sv. Stjepana u Torčecu. U popisu iz 1501. g. više se ne spominje, ali se spominje nova župa Sv. Jurja "In Spinis", u Trnju, današnjem Drnju. Današnja drnjanska crkva potječe iz 19. st. a patron joj je Blažena Djevica Marija.

Župna crkva Sv. Petra u Peterancu spominje se 1334. g. pod nazivom "ecclesia sancti Petri circa portum Dravae" (kao što naziv kaže, za starog toka Drave nekada je u blizini crkve bio značajan prijelaz, brod ili porta). Provalom Turaka propala je i crkva sv. Petra, a do izgradnje nove crkve 1773. g. i obnavljanja župe 1789. g. filijala je drnjanske župe, kao i "ecclesia beatae Virginis de Struga", crkva Blažene Djevice Marije u Strugi, koja je doživjela identičnu sudbinu. Struga je odgovarala teritoriju današnjih Hlebina, koje su 1700. godine dobile kapelu sv. Katarine, a 1799. g. postaju samostalna župa.

U komarničkom sijelu plemenskih župana i središtu biskupskog posjeda, gradu Komarnici (današnjem Novigradu Podravskom), kanonske vizitacije iz 1334. god. spominju crkvu Majke Božje pod nazivom "ecclesia beatae Virginis de Camarcha". Crkva i komarnički grad propali su 1552. god. uslijed provale Turaka. Župa je obnovljena nakon deset godina i posvećena Zboru apostola. Današnja istoimena crkva u Novigradu Podravskom potječe iz 1830. godine. Većina spomenutih starih srednjovjekovnih župa i župnih crkvi propala je provalom Turaka u Podravinu. Naročito u 16. st. postaje paljenje, ubijanje i odvođenje u tursko ropstvo sve učestalije, a cijela je ova, inače gusto naseljena oblast opustjela, jer su je stanovnici napuštali bježeći naročito preko Drave u zapadnu Ugarsku, Štajersku i Austriju. Utvrđeni vlastelinski zamci, crkve i gradići propadaju, a strašnom pustošenju Turaka pridružila se i bahatost domaće hrvatsko-slavonske vlastele i pojedinih zapovjednika vojnih utvrda.

Za čitav podravski kraj ostale su samo župe u Đurđevcu, Virju, Drnju i Koprivnici. Nakon Žitvanskog mira 1606. g., a naročito iza turskog poraza kod Beča 1683. g. obnavlja se život i u koprivničkom kraju. Do postupnog obnavljanja pojedinih župa, velikim dijelom ovdašnjeg graničarskog teritorija upravljao je župnik tvrđave Drnje. Otvaranje i kreiranje novih župa uslijedilo je intenzivnije krajem 18. st. kada im se, usmjerava dio velikog imetka, prisvojenog dokinućem Isusovačkog reda (1773. g) i pavlinskih samostana u Hrvatskoj (1786. god.), na temelju reformskih mjera cara Josipa II. Prvi župnici tako obnovljenih župa u Peterancu, Đelekovcu, Rasinji bili su pavlini, koji su izgubili svoje samostane.⁷

Podatke o daljnjem životu rimokatoličkih župa na koprivničkom području nalazimo u kasnijim kanonskim vizitacijama i spomenicama pojedinih župnih crkvi. Neosporno je da je kroz sva prošla stoljeća rimokatolička crkva i na koprivničkom području, imala važnu ulogu u životu svojih vjernika, djelujući vjerski, ali i politički, kulturno i prosvjetno, tako da se prvi začeci obrazovanja vezuju i na koprivničkom području uz postojanje tzv. župskih škola u 16. i 17. st.⁸

Danas se u koprivničkom dekanatu, uz već nabrojene župe nalazi župa Legrad sa župnom crkvom Sv. Trojstva (potječe iz 1784. g.) i župa Gola sa crkvom Sv. Antuna iz polovice 19. st.

Zavjetna crkva Blažene Djevice Marije u Močilama

Nedavno su osnovane i neke nove župe - u Reki 1978., u Močilama 1983. godine (koja je do tada bila sastavni dio koprivničke župe,⁹ a iste godine osnovana je podjelom koprivničkog gradskog i prigradskog teritorija sa župnom crkvom Sv. Nikole, franjevačka župa Koprivnica II. Na čelu koprivničkog dekanata (u kojem se nalazi i nekoliko župa iz ludbreške općine - Sv. Đurđ, Martijanec, Ludbreg i Veliki Bukovec) nalazi se danas župnik crkve sv. Nikole u Koprivnici Silvije Brezovački.

Iako su samostalnu župu dobili tek 1983. g. **franjevci** 10 imaju sedmostoljetnu tradiciju

Franjevačka crkva i samostan u Koprivnici

boravka u Koprivnici. To je jedini muški rimokatolički red koji se na koprivničkom području održao do danas.

U Koprivnicu su franjevci došli za slavonskog bana Henrika Gisinga 1290. godine. On im je dodijelio napuštenu, nekoć župnu crkvu Blažene Djevice, a uz crkvu sagradio samostan. Novu crkvu franjevci su sagradili 1321. g., a crkva i samostan teško su stradali u požaru koji je 1559. unutar koprivničke tvrđave podmetnuo neki turski prebjeg. Nakon toga franjevci napuštaju crkvu, da bi se kod svoje crkve i ruševnog samostana ponovno našli 1603. godine. Za njihovog odsustva crkvu i samostan su zaposjeli protestantski svećenici koji su pastorizirali njemačku posadu koprivničke tvrđave. Franjevci ponovno napuštaju Koprivnicu 1610. godine, a fran-

jevačka ruševna crkva, nakon što se u nju uselio koprivnički župnik, popravljena je i uređena za župnu crkvu 1614. godine.

Vrativši se u Koprivnicu, franjevci su uzalud tražili da im se vrate crkva i samostan. Spor sa župnikom i koprivničkim žiteljima okončan je tako da se franjevcima dopustilo da sagrade novi samostan sa crkvom na lokaciji na kojoj se i danas nalaze. Današnja zgrada samostana i crkve posvećene Antunu Padovanskom potječe iz 1685. godine.

Uz vjersku službu, dušebrižnički i karitativni rad franjevci su poznati i po svom prosvjetnom djelovanju, kako unutar svoje redovničke zajednice (u koprivničkom samostanu održavao se s prekidima od 1717. do 1820. godine provincijski studij za klerike), tako i kao prvi učitelji na koprivničkoj pučkoj školi.

Koprivnički franjevački samostan pripada danas Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda. Ima tri redovnika, a gvardijan je o. Oktavijan Nekić.

Ženski samostan, jedini na koprivničkom području, Koprivnica je dobila 1925. g. Podigle su ga redovnice katoličkog reda "**Kćeri božje ljubavi**".¹¹ U dvokatnoj zgradi u Basaričekovoj ulici redovnice su držale školu za kuhanje i za ručni rad, dječje zabavište, glazbenu školu i konvikt za učenice koje su polazile realnu gimnaziju. U jesen 1941. g. redovnice su dobile dozvolu da otvore javnu žensku realnu gimnaziju, a prosvjetno djelovanje im prestaje 1945. godine. Iz samostanske zgrade su deložirane 1948. godine, zgrada je nacionalizirana a redovnice su smještene u susjednu kuću. Danas ovdje djeluje sedam redovnica.

Dajući sliku katoličke vjerske organiziranosti na koprivničkom području, treba spomenuti da je između dva rata u Koprivnici bilo jedno od snažnijih uporišta **starokatolicizma**¹² u Hrvatskoj. Nakon prvog svjetskog rata katolička crkva je bila zahvaćena reformnim pokretom jednog dijela svećenstva koji su zahtijevali liberalnije odnose u crkvi. Osnivanje starokatoličke crkve u Hrvatskoj prethodio je skup dijela katoličkog klera 1920. godine u Koprivnici, a predvodio ga je tadašnji koprivnički župnik Stjepan Zagorac.¹³ Hrvatska starokatolička crkva osnovana je 1924. g., a za prvog biskupa izabran je splitski kanonik i župnik Marko Kalogjera. Nakon što je postala članicom Međunarodne biskupske konferencije Utrechtske unije starokatoličkih crkava, broj njenih vjernika u Hrvatskoj, a i ostalim dijelovima predratne Jugoslavije se povećao. Broj starokatolika raste i u Koprivnici (tu je osnovana jedna od prvih starokatoličkih župa u Hrvatskoj, kao i u nekim okolnim selima, sve do rascijepa unutar Hrvatske starokatoličke crkve 1933. godine.¹⁴ Drugi svjetski rat donio je djelomično uništenje i zabranu djelovanja starokatoličke crkve, a poslijeratni pokušaji oko pomirenja i obnavljanja nisu rezultirali većom popularnošću među vjernicima. Starokatolicizam se u Koprivnici gotovo potpuno ugasio, uz iznimku nekoliko vjernika starije dobi u Kutnjaku.

Korijeni **pravoslavlja**¹⁵ u koprivničkom kraju sežu do polovice 16. st., kada se i na ovo područje naseljavaju Srbi radi učvršćenja granica Vojne krajine. Da bi spriječili daljnje prodiranje Turaka u austrougarske zemlje, austrijski stratezi nakon potpadanja Slavonije pod tursku vlast, a naročito s padom Virovitice 1552. godine intenziviraju akcije na osnivanju Vojne krajine. Uz plaćeničke čete Nijemaca, Hrvata, i pripadnika drugih narodnosti, za obranu granica unajmljuju se Srbi iz raznih krajeva potpalih pod tursku vlast. Usporedo s uređenjem Vojne krajine, od turskog pustošenja opustjela zemlja počela se naseljavati krajišniima koji su postupno dovodili svoje porodice. Naseljavanje Srba u okolicu Koprivnice odvijalo se u nekoliko etapa, uglavnom između 1540. i 1637. godine.¹⁶ U prvoj etapi prva naseljavanja i to žumberačkim uskocima bila su u sela Glogovac, Bakovčice, Javorovac i Srdinec, a pod vodstvom vojvode Ivana Margetića u Bolfan i Poganac. Zatim nastaju sela Vlajslav i Plavšinci, nazvani tako po vojvodi Plavši koji se ovdje naseljuje sa svojim četnicima poslije pada Virovitice 1552. godine dok se više desetina uskočkih porodica iz senjskog Primorja naseljuje oko manastira Lepavina. U trećoj etapi naseljavanja Srba u koprivnički kraj, nastaju sela Delovi i Jeduševci dolaskom Srba iz okolice Ogulina početkom 17. st. U četvrtoj etapi nastaje selo Borovljani, koje naseljuje srpsko stanovništvo iz Slavonije.

Manastirski kompleks u Lepavini

Naseljavajući se na ovo područje, Srbi donose pravoslavlje te grade pravoslavne crkve. Uskoro po formiranju prvih srpskih naselja u ovom kraju, oko 1550. godine podignut je manastir Lepavina, duhovni centar ovdašnjih Srba koji je kroz četiri stoljeća svog postojanja odigrao veliku ulogu u održanju njihovog vjerskog i nacionalnog identiteta. Manastir Lepavina prošao je burnu povijest. Tako su već 1557. g. manastir spalili Turci.

Temeljita izgradnja Lepavine trajala je od 1636. do 1642. g. nakon što su krajišnici u Vojnoj krajini ustabilili svoj položaj u novodoseljenim krajevima između Save i Drave. Od cara Ferdinanda II dobili su 1630. g. značajna prava i privilegije (tzv. povelja Statuta Valachorum) uz ranije izborne povlastice koje su ih izuzele kmetskih obaveza (1612. g.)¹⁷.

Današnja manastirska crkva Vavedenija Bogorodica sagrađena je polovicom 18. st., a vrijedan dio njenog inventara sačuvan je usprkos njemačkom bombardiranju manastirskog kompleksa 1943. g. Manastir Lepavine ja bio i prosvjetni centar, u kojem se školovao manastirski i pravoslavno-svećenički podmladak, kao i mladi ljudi koji su ovdje stjecali pismenost i osnovna znanja za odlazak u vojnu službu ili daljnje školovanje u Beču, Požunu i drugdje.

Od 1984. g. renovira se manastirski kompleks, a sufinancira ga Svjetski savez crkava iz Ženeve, s namjerom da se ovdje otvori ekumenski omladinski centar za zemlje Evrope.

Danas manastir ima jednog kaluđera, jeromonaha o. Gavrila Vučkovića. U 18. st. nakon izgradnje manastira u Lepavini na koprivničkom području podižu se pravoslavne crkve, a među najvrednije spada ona u Velikom Pogancu.

Važan centar pravoslavlja na koprivničkom prostoru, naročito za sela u okolini Novigrada Podravskog je parohija i crkva u Plavšincu.¹⁸ Prva crkva, sagrađena već u 17. st. bila je primitivna brvnara, kao što su manje više bile sve crkve u nesigurnoj Krajini. Današnja crkva sv. Četverodnevnog Lazara građena je 1758. g. I uz plavšinački parohijalni dom vezano je prosvjetno djelovanje među pučanstvom Plavšince i okolnih sela.

U Koprivnicu pak, pravoslavlje donose uz Srbe krajišnike u posadi koprivničke utvrde tzv. grčki trgovci.¹⁹ Krajem 17. i početkom 18. st. u Koprivnicu, naime, dolaze trgovački poduzetnici pravoslavne vjere iz južnoslavenskih zemalja pod turskom vlašću, naročito iz Makedonije, koji su u rukama držali veliki dio trgovačke djelatnosti na ukupnom teritoriju Ugarske, pa i širom srednje Evrope. U Koprivnici, koja im je bila važna postaja na prometnom pravcu podravske magistrale, živjeli su "Pod Pikom", tj. na prostoru oko gradske grabe što je opkoljavala koprivničku utvrdu.

Taj je prostor 1725. g. odvojio ispod gradske uprave tadašnji zapovjednik koprivničke utvrde i pripojio ga Vojnoj krajini. Od tada su trgovci uživali njegovu zaštitu i njemu plaćali pristojbe. Izuzeti iz gradske jurisdikcije počeli su "Pod Pikom" graditi svoje kuće budući da više nisu potpadali pod zakon koji je u gradovima građanske Hrvatske (tada su to bili samo Varaždin, Zagreb, Križevci i Koprivnica) dopuštao samo katolicima stjecanje nekretnina. Između koprivničkih građana i grčkih trgovaca dolazilo je do trvenja što zbog bojazni da se u Koprivnicu uvede pravoslavno bogoslužje, što zbog jeftinije robe kojom su grčki trgovci ugrožavali interese koprivničkih trgovaca. Napetost je porasla kada su kaluđeri iz manastira Lepavina zakupili 1762. god. u Koprivnici kuću s namjerom da ju preurede u kapelu. te su za ovdašnje trgovce i vojničke osobe pravoslavne konfesije održavali bogoslužje.

Premda je kraljica Marija Terezija potvrdila zakon koji je dozvoljavao samo katoličko bogoslužje, ipak je išla na ruku pripadnicima pravoslavne vjere u Hrvatskoj tako dugo dok je trajalo njeno savezništvo s Rusijom. Tek nakon prestanka tog savezništva uslišala je proteste koprivničkih građana te je 1764. g. izdala odredbu o zabrani obavljanja pravoslavne službe u gradu Koprivnica. Ta naredba bila je na snazi sve do 1781. g. kada je Josip II izdao tzv. Patent o toleranciji vjera, koji je i pripadnicima ostalih vjera jamčio slobodu vjeroispovijesti.

U 18. st. bilo je toliko pripadnika pravoslavlja u Koprivnici da je njihovim dobrovoljnim prilozoma 1794. g. sagrađena parohijalna crkva sv. Trojstva u Koprivnici. Koprivničkoj parohijalnoj crkvi pripadali su grad Koprivnica i selo Peteranec. Broj pravoslanih vjernika je s vremenom opao, tako da ih 1910. g. u Koprivnici ima svega 127, a umjesto posebnog paroha parohijske poslove obavlja bratstvo iz manastira Lepavina ili svećenici iz Velike Mučne i Plavšince. S dolaskom ustaša na vlast 1941. g. među prvima u Koprivnici odveden je u logor Danica tadašnji koprivnički paroh i kateheta Adam Marin, a pravoslavlje se pokušalo zatrti nasilnim pokrštavanjem na rimokatoličku vjeru.²⁰ U poslijeratnom razdoblju broj pravoslavnih vjernika u koprivničkom kraju se smanjuje ili stagnira.

Na koprivničkom području nalazi se danas nekoliko parohija. Sjedište je u Parohiji koprivničkoj u Koprivnici, na čijem je čelu od 1983. g. o. Radovan Majstorović. On opslužuje Parohiju velikomučansku u Velikoj Mučnoj, Parohiju vojakovačku u Vojakovcima (s filijalnim crkvama u Pobrđanima i Vojakovačkom Osijeku), a izvan koprivničke općine Parohiju križevačku u Križevcima. Na koprivničkom prostoru postoji još Parohija manasirska u manastiru Lepavina (s filijalnim crkvama u Malom Pogancu i Velikim Sesvetama), Parohija velikopoganačka u Velikom Pogancu (s filijalnom crkvom u Dugoj Rijeci), te Parohija plavšinačka u Plavšincu (s filijalama u Sredicama, Glogovcu, Širokom Selu i Javorovcu). Ove parohije pripadaju Zagrebačko-Ljubljanskoj eparhiji.

Pred drugi svjetski rat u Koprivnici se obdržavao, iako marginalno, **grkokatolicizam**.²¹ Grkokatolička iliunijatska crkva nastala je kao rezultat unije između pravoslavlja i katolicizma, u hrvatskim krajevima između Save i Drave bila je organizirana da obuhvati pravoslavne prebjegle iz krajeva pod turskom vlašću. Prihvaćajući uniju neki episkopi nastojali su olakšati životni položaj pravoslavnog stanovništva na novonaseljenom području srednje i sjeverne Hrvatske, dok su biskupi rimokatoličke crkve željeli proširiti i ojačati svoj utjecaj među njima. Pravoslavno stanovništvo sjeverne Hrvatske pružalo je tako snažan otpor tzv. Marčanskoj uniji koja je imala središte u manastiru Marča blizu Čazme, da je 1734. uspjelo dobiti svog pravoslavnog episkopa, mimo unijatskog. Koliki je bio značaj manastira Lepavina u borbi protiv

unijačenja i pokatoličivanja (a za Srbe krajišnike to je ujedno značilo i protiv pokmečivanja), govori podatak da je nova pravoslavna eparhija dobila naziv Lepavinsko-severinska eparhija, sa sjedištem u Severinu.²²

Iako se od 18. st. grkokatolička biskupija nalazi u obližnjim Križevcima, na koprivničkom području grkokatolicizam nije uhvatio dublje korijene, a danas je potpuno zamro.

Protestantizam²³, uz katolicizam i pravoslavlje najznačajniji ogranak kršćanstva, pojavio se u Koprivnici ubrzo nakon što se reformacija kao pokret uperen protiv bogatstva i pokvarenosti katoličke crkve počeo širiti iz Njemačke u druge dijelove Evrope. Protestantizam je dopro u 16. st. i u naše krajeve - Hrvatsku, Slavoniju i Međimurje. Glavno uporište protestantizma u Hrvatskoj bio je grad Karlovac sa svojom njemačkom posadom. Protestanata je bilo i među njemačkim časnicima i plaćenicima koji su činili posadu koprivničke utvrde za vrijeme Vojne krajine, kao i okolnim utvrdama Drnju, Torčecu, Đelekovcu, Legradu i Sigecu. U prvim desetljećima 17. st. pod zaštitom tadašnjeg vojnog zapovjednika koprivničke utvrde, protestanska vjera se propovijedala u napuštenoj ruševnoj franjevačkoj crkvi Blažene Djevice Marije, a u samostanu su se smjestili protestancki svećenici. Iako su i u Koprivnicu dolazili protestanski propovjednici iz susjedne Kranjske, koprivnički žitelji nisu se priklonili protestantizmu. Stali su na stranu koprivničkog župnika koji je uporno nastojao da se iz Koprivnice protjera protestanski svećenik u čemu je na kraju i uspio.

Tokom 17. st. spominje se kapela Ivana Krstitelja građena za njemačku posadu koprivničke tvrđave. Nalazila se izvan utvrde (na današnjoj lokaciji Gradske bolnice), a uz njih se nalazilo i groblje za protestante.²⁴

S ukidanjem Vojne krajine i odlaskom vojničke posade, protestantizam nestaje iz Koprivnice, da bi se kasnije javljao tek sporadično u nekim protestantskim konfesijama (evangelizam, kalvinizam, baptizam i dr.).

Za razliku od Koprivnice, Legrad je sve do danas ostao uporište protestantizma u koprivničkom kraju.²⁵

U Legradu je protestantizam prodro pod utjecajem Zrinskih, posebno Nikole Šubića i njegovog sina Jurja, koji su polovicom 16. st. u međimurska mjesta naseljavali protestante iz južne Mađarske. Već 1620. g. protestanti su u Legradu imali svog pastora (po nekim izvorima, već 1571. g.). Situacija postaje nepovoljna i za legradske protestante kad su Zrinski promijenili opredjeljenje i odrekli se protestantizma.

Povijesni dokumenti bilježe niz sukoba i netrpeljivosti između legradskih katolika i protestanata. U jeku protureformacije Zagrebačka biskupija poduzimala je niz koraka da u Legradu održi katolicizam i protjera protestante - šalje u Legrad isusovce 1650, pa zatim 1670. godine. To nije bio lagan zadatak, jer i kanonske vizitacije iz druge polovice 17. st. bilježe da gotovo tri četvrtine žitelja Legrada čine heretici (protestanti).

Iako je Zagrebačka biskupija bila prisiljena tražiti pomoć bečkog dvora da se istjeraju protestantski svećenici iz Legrada, Beč je odugovlačio s odgovorom jer su protestanti bili dobri vojnici, često hvaljeni od Zrinskih. Pritisak je, međutim, bio toliko snažan, da je grof Drašković 1683. g. silom uklonio protestantskog predikata iz Legrada. Tek 1781. g., s reformama Josipa II obje vjeroispovijesti postale su ravnopravne.

U Legradu su se do danas održali **evangelici**. Evangelistička crkva u Legradu počela se graditi 1807. g., a Legradska protestantska općina postaje samostalna 1870. godine. Svega godinu dana kasnije osniva se u Legradu protestantska škola.

Današnja evangelistička crkva izgrađena je 1841. g., restaurirana je 1970., a temeljitije 1990. godine.

U Legradu je početkom 70-ih godina živjelo oko 240 evangelika, a danas ih ima oko 200. Legradski evangelici su uglavnom mađarskog porijekla, ali zbog sve većeg nepoznavanja mađarskog jezika među mlađim vjernicima, što je rezultat mješovitih brakova ali i asimilacije, bogoslužje se u ovoj mađarskoj crkvenoj općini obavlja jednom mjesečno i na hrvatskom jeziku.

Evangelistička crkva u Legradu

Legradaska evangelička općina pripada pod Zagrebački seniorat, a na čelu joj je svećenik Imre Szanto.

Uz ove višestoljetno prisutne vjerske zajednice na koprivničkom području, od prije nekoliko desetljeća ovdje su prisutne manje vjerske zajednice, koje nastaju tek u prošlom stoljeću i to u okrilju protestantizma.

Tako se **adventizam**²⁶ najprije javlja u Legradu, neposredno pred drugi svjetski rat. Smatra se da su ovu vjeru donijeli 1940. g. mađarski doseljenici Ganžulići. Bogoslužje su održavali u svojoj kući, a za vrijeme rata dolazili bi i propovjednici iz Nagykanisze. Kuću za bogoslužje su kupili 1960. g. i pretvorili je u bogomolju. U Legradu je 1970. g. živjelo oko dvadeset adventista, ali se zbog odesljenja nekoliko adventističkih porodica njihov broj prilično smanjio.

U Koprivnici se adventizam javlja 1952. g. s doseljenjem porodice Jakopanec. Zajedno s adventistima iz Bakovčica, Mučne, Domaje i Sokolovca, kao i propovjednikom iz okružne adventističke crkve iz Varaždina, osnivaju Kršćansku adventističku crkvu u Sokolovcu. Kako se broj zainteresiranih za adventistički nauk povećavao, javila se potreba da se posebna adventistička crkva osnuje i u Koprivnici. Tako je 1961. g. kupljena kuća u Vijećničkoj ulici gdje se održavalo bogoslužje, premda je molitveni dom otvoren tek 1967. g. po konačnoj isplati kupljene kuće. Broj vjernika raste, a koprivnička adventistička crkva dobiva mjesnog propovjednika koji obavlja službu i u mjesnim adventističkim crkvama u Legradu (danas ima četiri vjernice), u Sokolovcu (gdje se iz okolnih sela okuplja petnaestak vjernika), u Koprivnici s oko 20 vjernika, a obilazi i mjesnu crkvu u Virju.

Broj adventista u Koprivnici i okolici je u posljednjem desetljeću opao, ponajviše stoga što je nekoliko adventističkih obitelji zbog nerazumijevanja okoline odselilo u inozemstvo. Sadašnji propovjednik Kršćanske adventističke crkve u Koprivnici je Zdravko Vokić.

U Koprivnici se 60-ih godina javljaju i pripadnici **Kršćanske zajednice Jehovinih svjedoka**.²⁷ Jehovini svjedoci iz Zagreba dolaze na ovaj teren 1964. g. i prve sljedbenike nalaze u Roziki Tetec, supružnicima Knapić i Podravec. Isprva se Jehovini svjedoci sakupljaju u manjim grupama u privatnoj kući kako bi proučavali Bibliju i službeno glasilo crkve "Kulu stražara", zatim u iznajmljenim prostorijama u Sokojskoj ulici i najzad u kupljenoj i adaptiranoj kući u Severovcu. Danas ova vjerska zajednica ima osamdesetak pripadnika, a dužnost starješina obavljaju Marijan Ivančan, Stjepan Jambor i Đuro Podravec.

Da bi se zaokružilo uvid u koprivnički vjerski mozaik, svakako se treba osvrnuti na povijest **židovstva**²⁸ i židovske vjerske zajednice u Koprivnici i koprivničkoj okolici.

U koprivničkom kraju Židovi se najprije naseljavaju u Drnju gdje je postojao "raštel" za trgovanje. U Drnju se još i danas dio sela naziva "Židovaroš", što je zapravo bio židovski geto. Takav geto postojao je i u nedalekom Legradu.²⁹

U Koprivnici su, pak, prvi tragovi Židova zabilježeni sredinom 18. st. kada su, kao spretni trgovci nabavljali odijela za krajiške vojnike. Stanovali su izvan grada kao i Cigani, nedaleko šume Crna Gora, na prostoru zvanom "Pri galgah" gdje je bilo gradsko strvinište i stratište.

Tadašnji položaj Židova bio je i u koprivničkom kraju određen nizom posebnih mjera, pravila i zabrana, kojih su se oni općenito morali pridržavati u evropskim katoličkim zemljama. Između ostalog, morali su stanovati u posebno određenim dijelovima grada, nisu smjeli posjedovati zemlju, pa prema tome ni baviti se poljoprivredom, a niti obrtom. Dopušteno im je bilo da se bave bankarstvom, trgovinom, mešetarstvom i lihvarstvom, koji su imali, doduše, periferno značenje u feudalnoj ekonomiji, ali su omogućavali relativno brzo bogaćenje. To je povećavalo odbojnost, vjersku netoleranciju pa čak i mržnju katoličkog stanovništva prema Židovima koje se iracionalno okrivljavalo za Kristovu smrt. Židovi su često bili podvrgnuti progonima, a vladari katoličkih zemalja koristili su priliku da pooštavanjem represalija navedu Židove da se otkupljuju ublažavanjem tih mjera.

Tek nakon proglašenja Patenta o vjerskoj toleranciji 1781. g. počinje trajnije doseljavanje Židova u Hrvatsku, pa tako i u Koprivnicu. Sve do sredine 19. st. radilo se o svega nekoliko obitelji,

dok će veću ulogu u privredi grada Koprivnice i okolnih sela (Gola, Ivanec, Sokolovac, Kunovec, Velika Mučna, Sigetec, Legrad i dr.) dobiti tek u doba oblikovanja građanskog društva nakon revolucije 1848/49. godine.

Koristeći se slobodom stanovanja koju su dobili u Hrvatskoj 1857. g., kao i građanskim pravima koja su dobili krajem 19. st., Židovi su nagrnuli u Koprivnicu i okolicu većinom iz Mađarske. Većina Židova (23 porodice) potječe iz mjesta Schaining u Gradišću.

Već do polovice 19. st. židovska zajednica u Koprivnici organizirala je svoju općinu, a 1875. g. podigla su sinagogu (hram ili templ), koja je restaurirana 1937. godine. Uz sinagogu je podignuta vjerska škola, a koprivnički židovi osnivaju niz društava, preko kojih se, njegujući svoju konfesionalnu pripadnost, uključuju u socijalni život grada Koprivnice.

Sve do drugog svjetskog rata postojala je židovska crkvena općina i u Legradu, a pripadala je židovskoj crkvenoj jurisdikciji u Koprivnici. Dio Legrada gdje su nekada živjeli Židovi još i danas stanovnici nazivaju "Žido-varoš". Najveći broj Židova bio je istjeran iz Legrada za vrijeme drugog svjetskog rata, tako da ih danas više ni nema.³⁰

Sudbinu holokausta doživjeli su gotovo svi koprivnički Židovi. Sustavni progoni Židova u Hrvatskoj otpočeli su osnivanjem Nezavisne države Hrvatske i potpisivanjem odredbi "O rasnoj pripadnosti" i "O zaštiti arijske krvi i časti hrvatskog naroda" 30. travnja 1941. g. Već u noći od 23. na 24. srpnja 1941. god. uhapšeno je i odvedeno 213 koprivničkih Židova. Muškarci su likvidirani u Jasenovcu, a žene i djeca su u srpnju 1942. g. odvedeni u Auschwitz, odakle se nitko nije vratio. Iz logora se spasilo samo 18 Židova, a 10 Židova nije bilo ni odvedeno u logore.³¹

Kao trag nekadašnje židovske zajednice u Koprivnici ostalo je židovsko groblje i sinagoga u Svilarskoj ulici, koja se poslije rata upotrebljavala za razne (ne)namjene i uglavnom je devastirana.

Završavajući ovaj pregled prisutnosti vjerskih zajednica i vjera na koprivničkom području nameće se zaključak o njihovoj dubokoj upletenosti u povijesno tkivo života ovog kraja kroz stoljeća, koja itekako oblikuje sadašnjost.

Različitost koja svaku od njih obilježava trebala bi biti prednost sredine u kojoj se nalaze, da čestim religioznim sukobima bremenita prošlost ne govori i suprotno. Postoji, međutim, uvijek jedna sfera utopičnosti u ljudskom mišljenju i djelovanju, koja i u ekumenskim nastojanjima dvadesetog stoljeća za međusobnim dijalogom i suradnjom raznih konfesija teži područje religioznog odvojiti od dnevno-političkih zloupotreba i sukobima opterećene prošlosti. Sfera utopičnosti zapravo je sfera neiscrпно potrebne humanosti, koja čini srž svake vjeroispovijesti, bilo gdje i u bilo kojem obliku se ona pojavljuje.

BILJEŠKE

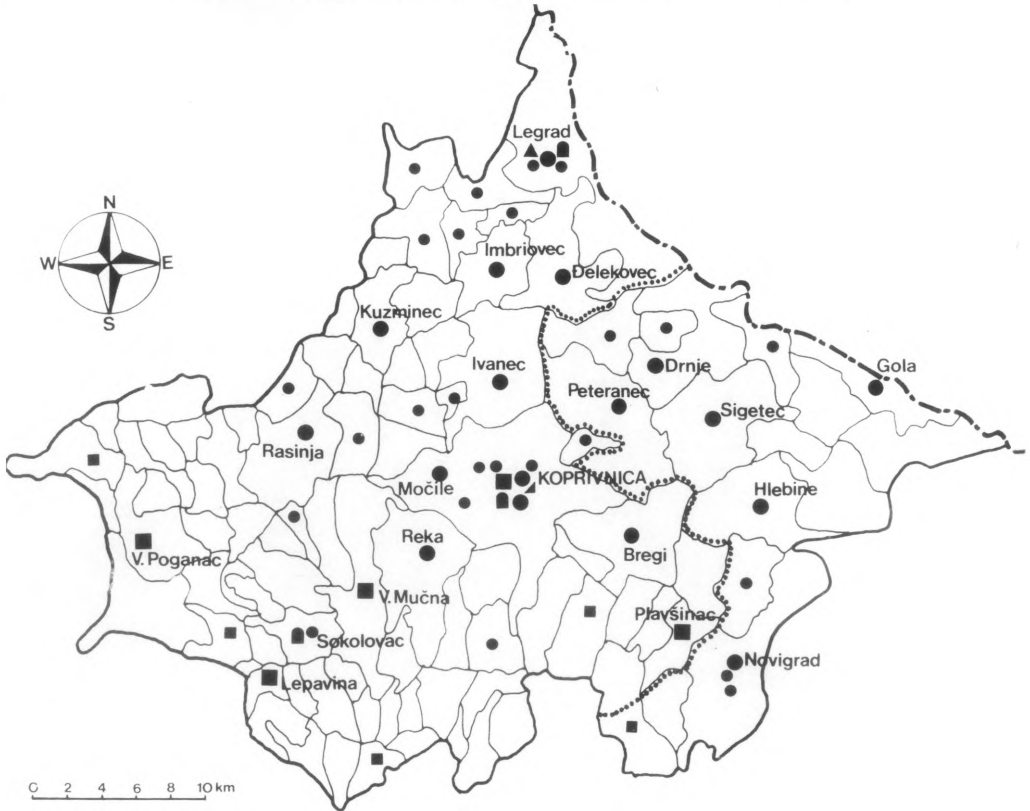
1. U vrijeme pisanja ovog rada još nisu obrađeni rezultati ovogodišnjeg popisa stanovništva na području Republike Hrvatske (1991. g.), pa nije bio moguć ni uvid u podatke o vjerskim obilježjima stanovnika koprivničke općine.
2. U popisu stanovništva iz 1931. g., posljednjem do ovogodišnjeg u kojemu se mogu naći podaci o vjerskoj pripadnosti koprivničkih građana, navedeno je da je u Koprivnici (tada je imala 9.472 žitelja) bilo rimokatolika (8.705), židova (339), pravoslavnih (274), luterana (19), kalvina (7) i pripadnika drugih vjera, većinom starokatolika i grkokatolika (ukupno 128) - prema: R. Horvat, *Povijest sl. i kr. grada Koprivnice*, str. 28.
3. Kršćanstvo se javlja kao vjerski i socijalni pokret u 1. st., a u 4. st. proglašeno je za službenu religiju Rimskog carstva. Temelji se na mesijaniističko-eshatološkom vjerovanju u Isusa Krista, sina Božjeg, koji se rodio na zemlji da spasi ljude od propasti na koju su osuđeni zbog svoje griješnosti, primivši sebe kao žrtvu mučeničkom smrću na križu, uskrsnuvši i uzašavši k svojem ocu na nebo uz nagovještavanje svojeg drugog dolaska da sudi svim ljudima, živim i mrtvim (O. Mandić, *Leksikon judaizma i kršćanstva*, str. 274).
4. S političkim raspadom Rimskog Carstva i kršćanstvo se sve više dijelilo na dvije crkve koje su imale zasebni povijesni razvoj i različiti odnos prema svjetovnim vlastima. Katolička crkva cijepa se 1054. g. na istočnu (pravoslavnu) i zapadnu (rimokatoličku) crkvu. (Enciklopedija živih religija, str. 256).
5. O karakteristikama srednjovjekovnih župa na području Podravine opširnije piše D. Feletar, *Podravina I*, str. 45-47.
6. F. Bardić: *Arhidiakonat Komarnički (1334-1934)* u: B. Mader, *Časti i dobru zavičaja*, str. 338-362.
7. D. Komořec, *Kronika 200 godina crkve u Peterancu (1773- 1973.)*, str. 11-13.
8. O župskim školama i počecima obrazovanja u koprivničkom kraju i Podravini opširnije u: D. Feletar, *ibid.*, str. 111-112).
9. O povijesti Močila i moćilske crkve opširnije u monografskoj publikaciji: P. Cvekan, *Slavna Majka Moćilska*.
10. Franjevački katolički red utemeljio je početkom 13. st. Franjo iz Assisija, a iz Italije se brzo proširio u druge zemlje. Poput ostalih prosjačkih redova nastao je kao reakcija na bogaćenje i zloupotrebe u katoličkoj crkvi, da bi s vremenom postao jedan od njenih najvažnijih redova.
11. O franjevcima u Koprivnici opširnije u dvije publikacije P. Cvekana: *Tristo godina samostana i crkve u Koprivnici; Koprivnica i Franjevci*.
12. R. Horvat, *Povijest sl. i kr. grada Koprivnice*, str. 27.
13. Starokatolicizam se javlja kao rezultat pokreta što ga je pokrenula jedna grupa katolika 1871. g. s ciljem da se otcijepi od rimske kurije i osnuje samostalnu crkvu. Starokatolici prihvataju sve dogme katolicizma osim one o nepogrešivosti pape i bezgriješnom

- začeću. Ne priznaju vlast pape kao ni obavezu celibata za svećenike, a u bogoslužje uvode narodni umjesto latinskog jezika. (O. Mandić, *ibid.*, str. 458).
13. J. Kolarić, *Kršćani na drugi način*, str. 160-175.
 14. Ana Knežević, rođena Jembrek sjeća se da su u Koprivnici nakon raskola postojale dvije starokatoličke crkve. Jedna je bogoslužje održavala u spremištu Vatrogasnog doma, a druga u privatnoj kući u Basaričekovoj ulici. Starokatolika je bilo u okolnim selima, naročito u Imbriovcu i Kutnjaku, gdje i danas postoji zapuštena bogomolja. Starokatolički svećenici imali su svoje obitelji i stalna civilna zanimanja.
 15. Pravoslavlje, jedan od tri osnovna pravca kršćanstva uz katolicizam i protestantizam, naziv je za zajedničku ideologiju 17 tzv. istočnih crkava, koje su se razvile od "grčko-katoličke" crkve, kako se prozvala bizantska crkvena organizacija nakon točjepljenja od rimske katoličke crkve 1054. godine. Sve dogmatske postavke kršćanstva prihvaćene su u pravoslavlju. S obzirom na dogme, od katolicizma se razlikuje u tome što smatra da Bog Duh Sveti proizlazi samo od Boga Oca po Bogu Sinu, dok katolici vjeruju da on potječe od obojice. U pravoslavlju je veći naglasak na patristici (učenuj crkvenih otaca) koje je u katoličkoj crkvi zastupljeno u prilog papinskih odluka (O: Mandić, *ibid.*, str. 385).
 16. Rad, M. Grujić: Naseljavanje Srba u okolini Novigrada Podravskog, u: B. Madjer, *ibid.*, str. 300-302.
 17. D. Feletar, *ibid.*, str. 99.
 18. I. Brkić: Parohija i crkva u Plavšincu, u: B. Madjer, *ibid.*, str. 143.
 19. R. Horvat, *ibid.*, str. 122-130.
 20. D. Kašić, Srbi i pravoslavlje u Slavoniji i sjevernoj Hrvatskoj, str. 115.
 21. Grkokatolicizam je nastao kao rezultat podvrgavanja nekih pravoslavnih crkvi pod papinsku vlast i prihvaćanja dogmi katolicizma, uz zadržavanje istočne liturgije. Takve unije između pravoslavlja i katolicizma sklapale su se u pojedinim zemljama, naročito za turskih najezdi, radi političkih interesa obje crkve (O. Mandić, *ibid.*, str. 499).
 22. Opširnije o pokušajima unijačenja Srba u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u knjizi: D. Kašić, *Otpor marčanskoj uniji: Iepavinsko-severinska eparhija*.
 23. Protestantizam je zajednička ideologija čitavog niza religija i crkava, kojima je zajedničko da odbacuju posredništvo crkve između čovjeka i Boga. Smatraju da između čovjeka i Boga postoji izravna veza i spas se postiže uzajamnim djelovanjem Božje milosti i osobne vjere pojedinaca. Većina protestantskih sekti zadržava samo dva sakramenta - krštenje i pričest.
 24. F. Bučar: Reformacija u XVI. stoljeću u Koprivnici, u: Zbornik Muzeja grada Koprivnice, str. 62-63.
 25. D. Feletar, *Legrad*, str. 140-154.
 26. Adventizam je utemeljio američki baptistički propovjednik W. Miller polovicom prošlog stoljeća, predskazujući kraj svijeta i ponovni dolazak Krista, što je i osnovna doktrina adventističke kršćanske crkve. Svetkuju subotu, a svoje učenje temelje na Svetom pismu.
 27. Vjerska zajednica Jehovinih svjedoka javlja se 70-ih godina 19. st. u SAD, a utemeljio ju je C. T. Russell. Čitava se povijest, po njihovom učenju, odvija kao borba između vrhovnog božanstva Jehove i Solone. Godina 1914. obilježila je početak prijelaza od ljudske vladavine u tisućgodišnju (milenijsku vladavinu Isusa Krista koja će uslijediti nakon Har-Magedona, vrhunca rata između dobrih i zlih ("Jehovini svjedoci u dvadesetom stoljeću", str. 15).
 28. židovstvo ili judaizam je najstarija od tri velike svjetske monoteističke religije i izvor je kršćanstva i islama. temelji se na vjerovanju da postoji samo jedan Bog koji je stvoritelj i vladar čitavog svijeta. Objavio je svoj zakon (Zora) židovskom narodu i izabrao ga da bude svjetlo i uzor čitavom čovječanstvu (*Religije svijeta*, str. 276).
 29. L. Brozović, *Grada za povijest Koprivnice*, str. 47-48.
 30. D. Feletar, *ibid.*, str. 156-157.
 31. L. Brozović, "Pogibija koprivničkih židova", "Podravske novine" 24. 11. 1945.

LITERATURA

- Rudolf Horvat, *Povijest slob. i kr. grada Koprivnice*, Zagreb 1943.
 Blaž Madjer, *Časti i dobru zavičajnu*, Zagreb 1943.
 Leander Brozović, *Grada za povijest Koprivnice*, Koprivnica 1978.
 Dragutin Feletar, *Podravina I*, Koprivnica 1988.
 Dragutin Feletar, *Legrad, čakovec* 1971.
 Tomislav Đurić-Dragutin Feletar, *Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverozapadne Hrvatske*, Koprivnica 1991.
 Paškal Cvekan, *Tristo godina samostana i crkve u Koprivnici*, Koprivnica 1975.
 Paškal Cvekan, *Koprivnica i Franjevci*, Koprivnica 1989.
 Paškal Cvekan, *Slavna Majka Moćilska*, Moćile 1988.
 Koprivnica - grad i spomenici, Zagreb 1986.
 Franjo Bučar: *Reformacija u XVI. stoljeću u Koprivnici*, Zbornik muzeja grada Koprivnice, Koprivnica 1946-1953.
 Dragutin Komorčec, *Kronika 200 godina crkve u Peterancu (1773.- 1973.)*, Peteranec 1973.
 Dušan Kašić, *Srbi i pravoslavlje u Slavoniji i sjevernoj Hrvatskoj*, Zagreb 1967.
 Dušan Kašić, *Otpor marčanskoj uniji*, Beograd 1986.
 Jehovini svjedoci u dvadesetom stoljeću (brošura), zagreb 1990.
 Vjerske zajednice u Jugoslaviji, zagreb 1970.
 Juraj Kolarić, *Kršćani na drugi način*, Zagreb 1976.
 Oleg Mandić, *Leksikon judaizma i kršćanstva*, zagreb 1964.
 Religije svijeta, zagreb 1987.
 Enciklopedija živih religija, Beograd 1990.

VJERSKA KARTA OPĆINE KOPRIVNICA

0 2 4 6 8 10 km

feletar '91

TUMAČ

RIMOKATOLIČKA CRKVA

župa

važnija kapela

kopr. virovski dekanat

PRAVOSLAVNA CRKVA

parohija

filijalna crkva

EVANGELIČKA CRKVA

župa

ADVENTISTIČKA CRKVA

mjesna crkva

JEHOVINI SVJEDOCI

mjesna crkva